

Förord till vägledning för fisk- och faunapassager

Denna handbok ska bidra till arbetet med att förbättra Sveriges akvatiska miljöer. Från och med den första januari 2019 gäller bestämmelser i miljöbalken som innebär att ”den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har moderna miljövillkor.” De moderna miljövillkoren gäller vattenkraften, vilket innebär att åtgärderna förväntas motverka de försämringar av vattenmiljön som vattenkraften orsakar.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram den här vägledningen i samarbete med SLU. Vår förhoppning är att vägledningen ska bidra till att arbetet med anläggande av passagelösningar vid dammar och vattenkraftverk underlättas för alla inblandade aktörer. Handboken beskriver hur olika processer som:

- a) val av och utformning av olika passagelösningar
- b) när under året som passagelösningen behöver vara i drift
- c) vilka uppföljningsmetoder och kontroller av fiskpassagelösningar som kan vara tillämpliga ska leda till för att uppnå bästa möjliga funktion.

Inledningsvis var tanken att handboken skulle ha ett särskilt kapitel om hur ekologiska effekter och risker av fiskpassage vid en dammanläggning/vattenkraftverk skulle kunna bedömas samt arbetsgången för dessa bedömningar. Kapitlet skulle bland annat beröra frågor som:

- Bakgrundsbeskrivning (historik och fysiska förutsättningar för fiskvandring), målarter, ekologisk status/potential samt vilka övriga direktiv som är tillämpliga (ålförordningen, art- och habitatdirektivet, Natura 2000).
- Förväntad effekt/nytta av fiskvägen (ekologiskt och ekonomiskt)
 - Underlag för bedömning
 - Utvärdera orsakerna varför god ekologisk status/potential ej uppnåtts och värdera passageproblematiken i relation till andra aspekter (t ex brist på habitat)
 - Beskrivning av modellverktyg för utvärdering av förväntad effekt
 - Förutsättningar att målarterna ska uppnå livskraftiga bestånd
 - Passageeffektivitet, inkl. överlevnad, via turbin kontra separat avledning

Under arbetet med handboken har det kommit många synpunkter (både internt och externt) på innehållet i detta kapitel. Havs- och vattenmyndigheten beslutade att lyfta ut dessa delar ur handboken då myndigheten behövde säkerställa att informationen inte redan finns i myndighetens vägledningar eller kommer att omhändertas i andra vägledningar som myndigheten redan arbetar med, exempelvis inom vattenförvaltning och restaurering.

Havs- och vattenmyndigheten anser att de frågeställningar som inledningsvis var tänkta att ingå i handboken, men som nu inte omfattas, är viktiga komponenter för bedömningen av behovet och nyttan av en fiskpassage och kommer att behandlas i kommande vägledningar.

Handboken presenterar viktig vetenskaplig kunskap, synteser och bedömningar. Över tid leder ny kunskap och exempel på bra tekniska lösningar till att handboken kommer att kompletteras och uppdateras med relevant information. Handboken är en webbaserad vägledning.

Målgruppen för handboken är i första hand verksamhetsutövare och myndigheter som deltar i prövning och tillsyn av vattenkraftverk, dammar och vattenregleringsanordningar samt övriga som på olika sätt arbetar med åtgärder för miljöanpassning av vattenkraftverk och dammar.

Representanter från länsstyrelser och vattenkraftsbranschen har medverkat i en styrgrupp för arbetet med handboken. Som referensgrupp har även representanter från länsstyrelser, universitetet, vattenkraftsbranschen, vattenkraftskonsulter, Riksantikvarieämbetet samt Norges vassdrags- og energidirektorat medverkat i arbetet. Vi är tacksamma för allas tid och bidrag till arbetet.

Handboken består av en huvuddel samt ett antal bilagor med specifik information om metodik, relevant information och exempel på erfarenheter, kopplade till kapitlen. Huvuddelen av handboken och ett antal bilagor har författats av Lo Persson och Kjell Leonardsson, SLU. Viktor Hebrand, Fiskevårdsteknik, har bidragit med skrivningar i kapitel 5 och i bilagorna 5.3, 5.5, 5.11 och 5.12.

Bilaga 5.1 om dammsäkerhet av Maria Bartsch, Svenska Kraftnät.

Bilaga 5.2 om kulturmiljön har skrivits av Cissela Genetay, Riksantikvarieämbetet.

Bilaga 5.6–5.8 om hydraulik har författats av Patrik Andreasson, Luleå Tekniska Universitetet och Vattenfall AB.

Bilaga 5.9 om spridning av smitta och sjukdomar har författats av Charlotte Axén, Sveriges Veterinärmedicinska Anstalt.

Bilaga 5.10 om främmande arter av Tomas Brodin, Professor Sveriges Lantbruksuniversitetet (SLU).

Göteborg 2020-01-23

Mats Svensson

Avdelningschef,
Havs- och vattenförvaltningsavdelningen